

Volume 18, Issue 1
March 2020

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696
<http://osap.wpia.uni.opole.pl>

REPORT
received 2020-01-DD
accepted 2020-02-DD

XV Colloquium Prawno-Historyczne
Iura et leges między Wschodem a Zachodem –
aspekty prawno-historyczne, Opole, 9–10 maja 2019 roku

The 15th Legal-Historical Colloquium
“Iura et leges between the East and the West –
legal and historical aspects”, Opole, 9–10 May 2019

PIOTR SADOWSKI

Uniwersytet Opolski

ORCID: 0000-0002-2422-8793, rrii@tlen.pl

Citation: Sadowski, Piotr. 2020. XV Colloquium Prawno-Historyczne *Iura et leges między Wschodem a Zachodem – aspekty prawno-historyczne*, Opole, 9–10 maja 2019 roku. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 18(1): 205–210. DOI://10.25167/osap2175

W dniach 9–10 maja 2019 r. w Opolu odbyło się XV Colloquium Prawno-Historyczne pt. *Iura et leges między Wschodem a Zachodem – aspekty prawno-historyczne*. Obrady toczyły się w Muzeum Uniwersytetu Opolskiego przy pl. Kopernika 11a. Organizatorami konferencji były: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Katolickie Stowarzyszenie Civitas Christiana – Oddział w Opolu, a także Koło Naukowe Inter-Lex. Komitet naukowy konferencji stanowili profesorowie: Andrzej Szymański, Włodzimierz Kaczorowski i Józef Koredczuk, a funkcję sekretarzy naukowych pełnili dr Ewa Kozerska i dr Piotr Sadowski.

Otwarcia konferencji dokonał ks. Piotr Sadowski. Witając wszystkich uczestników, nawiązał do tematyki sympozjum. Przywołał rozumienie terminów *iura* i *leges* przez wybranych romanistów czy historyków prawa. Paola Bianchi uważa, że w okresie kodyfikacji wyrażenie *iura-leges* oznaczało konfrontację między doświadczeniami prawa rzymskiego i współczesnego (szerzej zob. P. Bianchi, *Iura-leges. Un'apparente questione terminologica della tarda antichità*.

Storiografia e storia, Milano 2007, s. 73). Natomiast Vincenzo Arangio-Ruiz pod pojęciem *iura* rozumiał dawne prawo, pod terminem *leges* – konstytucje cesarskie (*ibidem*, s. 38). Gian Gualberto Archi za *iura* uznawał doświadczenie jurydyczne minione, za *leges* – doświadczenie jurydyczne aktualne (*ibidem*, s. 48). Zdaniem Jeana Gaudemata *iura* to prawo *in genere*, *leges* to przepisy sformułowane w sposób pewny, jasny i klarowny (*ibidem*, s. 41). Za sprawą organizatorów konferencji relacje doświadczeń prawa rzymskiego i współczesnego zostały wpisane w szerszy kontekst związków między Wschodem i Zachodem. Do prawa rzymskiego przenikały instytucje orientalne, jak np. *arrha sponsalicia*, czyli zadatek zaręczynowy. To za sprawą Wschodu w Rzymie wzrastała stopniowo rola piśmiennego obrotu prawnego. Wychowany w łacinie Justynian dał Wschodowi swoje dzieło kompilacyjne. Otwierając konferencję, Piotr Sadowski stwierdził, że sofijska romanistka i profesor Malina Novkirishka-Stoyanova, biorąc udział w XV Colloquium Prawno-Historycznym w Opolu, stanowi przykład naukowych relacji między romanistami Wschodu i Zachodu.

Zwyczajowo podczas konferencji wręczona została nagroda Peregryna z Opoła za umiłowanie sprawiedliwości, przyznawana przez Katolickie Stowarzyszenie Civitas Christiana – Oddział w Opolu. Nagrodę otrzymali: ks. prof. dr hab. Artur Mezglewski, dr Józef Szymeczek i mgr Małgorzata Kozak. Ks. Artur Mezglewski otrzymał nagrodę za umiłowanie nauk prawnych oraz etos naukowca i dydaktyka w formacji pokoleń prawników, a także za umiłowanie sprawiedliwości w odniesieniu do prawa drogowego, dr Józef Szymeczek – za budowanie stosunków społecznych pomiędzy Polakami a Czechami opartych na sprawiedliwości społecznej i dziejowej oraz za promowanie kultury polskiej w Czechach, a mgr Małgorzata Kozak – za zaangażowanie, wytrwałość i oddanie w pracy na rzecz ludzi starszych, niepełnosprawnych i wykluczonych społecznie.

9 maja 2019 r. odbyły się cztery sesje, 10 maja – dwie. Przewodniczyli im: prof. dr hab. Artur Mezglewski (ASzWoj), prof. UO dr hab. Andrzej Szymański, prof. UO dr hab. Paweł Sobczyk, prof. KUL dr hab. Anna Tunia, prof. UO dr hab. Józef Koredczuk, i prof. dr hab. Tomasz Kruszewski (UWr). W ciągu dwóch dni uczestnicy konferencji mogli wysłuchać 19 referatów. Kreśląc to sprawozdanie, autor posłużył się tekstami abstraktów, które ze względu na gości zagranicznych przetłumaczył także na język francuski.

Jako pierwsza referat wygłosiła prof. **Malina Novkirishka-Stoyanova** z Uniwersytetu Sofijskiego im. św. Klemensa z Ochrydy. Jej wystąpienie było zatytułowane *De constitutionibus principum Serdice datis. Constitutions impériales pour l'Orient et pour l'Occident*. Omówiła w nim konstytucje cesarskie opublikowane czy przedłożone w Serdice (Sofii). Jak zaświadczył Piotr Patrycjusz (*Excerpta Vaticana*, 190), cesarz Konstantyn o Sofii miał się wyrazić *Mea Roma est Serdica*. Adresatami konstytucji cesarskich z Sofii byli funkcjonariusze cesarscy o różnym

statusie – najwyżsi rangą: *praefectus praetorio* (CTh. 12.12.3; 16.10.4), *praefectus urbi* (CTh. 2.22.1; 9.37.1; 11.30.18), (C. 9.42.2), *proconsul* (CTh. 8.12.2; 9.10.1), (C. 8.53.26.1), *comes* (CTh. 9.1.1), *consular* (CTh. 16.2.7), *praeses* (CTh. 2.19.2), *rectores provinciarum* (CTh. 16.10.4). Ale konstytucje te były zaadresowane także do: *magister officiorum* (CTh. 16.10.1.1), *magister privatae rei* (CTh. 10.1.4), *magistratus* (CTh. 12.1.16), (C. 10.32.18), *minister* (CTh. 9.3.1), (C. 9.4.1.4), *praefectus vigilum* (CTh. 2.10.1; 2.10.2), *rationalis* (CTh. 9.3.1; 11.30.18), (C. 9.4.1), *strator* (C. 9.4.1.4), *tribunus voluptatum* (CTh. 16.10.1.1), *decurio* (C. 10.32.0) *et duumvir* (CTh. 12.1.16), (C. 10.32.18). Konstytucje dotyczyły bardzo zróżnicowanej materii – w zakresie prawa publicznego: obowiązków i honorariów adwokatów, oskarżeń, procedury odwoławczej, kar za relacje cielesne między wolną kobietą a niewolnikiem, korupcji sędziów, więzień, świątyń, kapłanów, ofiar pogańskich, biskupów, kościołów i zakonników itp.; w zakresie prawa prywatnego: zniesienia sankcji według *leges Iuliae*, warunków uzyskania ewikcji, ochrony osób poniżej 25. roku życia, testamentów itp. Mając świadomość, że bardziej znany jest edykt Konstantyna i Licyniusza z 313 r., sofijska profesor w swoim referacie szczególnie uwagę poświęciła edyktowi tolerancyjnemu z 311 r. cesarza Galeriusza. Konstytucja ta została dana na krótko przed śmiercią cesarza i torowała drogę do bardziej trwałych rozwiązań polityczno-religijnych Konstantyna i Licyniusza.

Dr **Piotr Sadowski** (UO) zaprezentował referat pt. *Regulacje prawne dotyczące mostów w ustawodawstwie Justyniana*. Rzymianie byli świadomi, że mosty to ważna rzecz zarówno w codziennym funkcjonowaniu, jak i w momentach strategicznych dla państwa. Potrafili wznosić mosty i burzyć je – jak choćby zrobił Juliusz Cezar na Renie, chcąc zmanifestować potęgę Rzymian, czy Hadrian, niszcząc most Trajana na Dunaju ze względów bezpieczeństwa. Autor omówił takie zagadnienia jak: troska o mosty, wybudowanie mostu na swój prywatny użytek, mosty a podatki płacone przez Kościół, mosty a służebność, mosty a samobójstwo czy zabójstwo. Doszedł do wniosku, że Rzymianie nie wypracowali całościowej doktryny prawnej dotyczącej mostów. Ustawodawstwo Justyniana traktowało o nich poniekąd marginalnie i incydentalnie. Dr **Konrad Walczuk** (ASzWoj) w swoim wystąpieniu pt. *Cyrylo-metodyjskie dziedzictwo duchowe jako punkt odniesienia słowackich regulacji konstytucyjnych (z perspektywy de lege ferenda polskich ustaw wyznaniowych)* odniósł się do działalności misyjnej i kulturotwórczej Cyryla i Metodego, a także przywołania ich dziedzictwa duchowego w słowackiej konstytucji z 1992 r. Prof. ASzWoj dr hab. **Marek Bielecki** w swojej enuncjacji pt. *Status prawny obrządków nierzymkokatolickich w Polsce. Perspektywa prawno-historyczna* przeprowadził analizę uwarunkowań funkcjonowania w Polsce obrządków bizantyjsko-ukraińskiego, ormiańskiego i bizantyjsko-słowiańskiego. Autor dokonał takiego wyboru ze względu na to,

że status prawny obrządku łacińskiego (rzymskokatolickiego) doczekał się wielu opracowań, a tymczasem inaczej rzecz miała się z pozostałymi obrządkami. O konieczności odkrycia na nowo cnoty sprawiedliwości mówił prof. UO dr hab. **Paweł Sobczyk** w referacie pt. *Iustitia – cnota sprawiedliwości, która na nowo powinna zostać odkryta w prawie*. Ze względu na swój obszar badawczy skoncentrował się na prawie konstytucyjnym. Ubolewał nad tym, że w świetle art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. sformułowana została w Polsce bardziej zasada sprawiedliwości społecznej niżli sprawiedliwości *in genere*. Prof. UO dr hab. **Jerzy Nikolajew** w referacie pt. *Autokefalia dla ukraińskiego prawosławia. Między historią i współczesnością. Między prawem, religią i polityką* zajął się kwestią oddziaływań sił kościelnych i państwowych w procesie uzyskiwania możliwości utworzenia prawosławnego kościoła narodowego na Ukrainie, niezależnego od struktur rosyjskich. Dr **Maciej Wojtacki** (ASzWoj) w wystąpieniu pt. *System rządu pośredniego jako historyczna konsekwencja ewolucji ustrojowej Rzeczypospolitej* przyjął założenie, że ustrój polityczny Polski został ukształtowany pomiędzy zachodnim absolutyzmem a wschodnim samodzierżawiem i ma charakter systemu pośredniego. Prof. KUL dr hab. **Anna Tunia** przedmiotem swego referatu pt. *Między wyznaniowym a świeckim typem małżeństwa na wschodnich i zachodnich ziemiach Polski* uczyniła ukazanie różnic dotyczących modelu oraz warunków zawarcia i istnienia małżeństwa, istniejących w przepisach prawnych stosowanych na wschodnich i zachodnich ziemiach odrodzonej Polski, albowiem zaborcy pozostawili po sobie dwa typy małżeństwa: świecki (na ziemiach zachodnich) i wyznaniowy (na ziemiach wschodnich i południowo-wschodnich). Tytuł przemówienia dr. **Jakuba Skomiąła** (UŁ) brzmiał *Kronikarskie imperium Lechitów. Północ między Wschodem a Zachodem*. Dr **Mateusz Szymura** (UWr) w wystąpieniu pt. *Między tradycją a nowoczesnością – reformy systemu prawnego Tajlandii za panowania królów z dynastii Chakri* podjął się próby ukazania tajskiego systemu prawa prywatnego. Opierał na działalności prawodawczej królów Ramy V, Ramy VI i Ramy VII. Przedmiotem referatu dr. **Mariusza Grabowskiego** (UKSW) pt. *Dualizm prawa stanowionego jako wyraz cywilizacyjnych podstaw kultury prawnej. Aspekty prawne i historyczne* była relacja między prawem prywatnym a prawem publicznym w szerszym kontekście oddziaływań między prawem stanowionym a prawem naturalnym. Autor twierdził, że w Polsce na przestrzeni dziejów dało się zauważyć przewagę prawa publicznego nad prawem prywatnym. Jednak dodał, że dzisiaj Polska stanęła w obliczu nowych wyzwań.

W kolejnym dniu obrad konferencyjnych, czyli 10 maja 2019 r., prof. dr hab. **Tomasz Kruszewski** (UWr) w referacie pt. *Wpisy nr 544 i 548 w części I tomu VIII Starodawnych Prawa Polskiego Pomników i ich znaczenie dla powstania rodu Konarskich herbu Gryf* dokonał prawnodogmatycznego i historycznoprawnego

omówienia treści dwóch wpisów w krakowskiej księdze ziemskiej. Z tekstu dr. **Tihomira Ratcheva** (Uniwersytet Sofijski im. św. Klemensa z Ochrydy), zatytułowanego *The Importance of Roman Law for Modern Legal Systems – the Bulgarian Example*, uczestnicy dowiedzieli się, że współczesna Bułgaria, znajdująca się między Wschodem a Zachodem, zawsze szukając swojej tożsamości prawnej, spoglądała ku Zachodowi. Uwolnienie się z jurysdykcji osmańskiej pod koniec XIX w. zaowocowało wyzwaniem dotyczącym zorganizowania bułgarskiego systemu prawnego w zakresie prawa cywilnego. Inspirujące okazały się włoskie rozwiązania prawne oparte na reinterpretacji Kodeksu Napoleona, a także – w mniejszym stopniu – niemieckie. Systemy te opierały się na tradycji prawa rzymskiego, stąd edukacja prawnicza w tym czasie obejmowała solidne nauczanie prawa rzymskiego i prawa porównawczego. Mgr **Dariusz Łysak** (UWr) w swoim wystąpieniu pt. *Prawo natury w Komentarzach do Prawa Angielskiego Williama Blackstone’a* doszedł do wniosku, że doktryna jednego z najbardziej rozpoznawalnych teoretyków prawa angielskiego pozostaje inspirująca także współcześnie i że rozważania prawnonaturalne mogą wychodzić poza schemat *lex iniusta non est lex*. Dr **Paweł Wiązek** (UWr) w przemówieniu pt. *Dwie pierwsze nowożytne europejskie konstytucje. Podobieństwa i różnice* podjął się próby porównania polskiej Ustawy Rządowej z 3 maja 1791 r. oraz pierwszej francuskiej konstytucji monarchicznej, czyli Konstytucji Królestwa Francji z 3 września 1791 r. Temat referatu mgr. **Pawła Fiktusa** (UWr) brzmiał *Biurokratyczne funkcjonowanie administracji państwowej w poglądach Józefa Olszewskiego (1867–1922)*. Prof. UO dr hab. **Józef Koredczuk** w wystąpieniu pt. *Kościół ormiański w Polsce w okresie międzywojennym* ukazał status prawny i organizację tegoż Kościoła w odniesieniu do innych kościołów i związków wyznaniowych. Stwierdził, że w okresie międzywojennym w Polsce działał on najprężniej we Lwowie. Mgr **Janusz Oszytko** (Wydział Archiwalny Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Opolu) w enuncjacji pt. *Spis powszechny w Niemczech z 17 maja 1939 r. jako preludium ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej w Rejencji Opolskiej bez okręgu przemysłowego (Gliwice, Zabrze, Bytom) na podstawie kart pomocniczych spisu przechowywanych w Archiwum Federalnym w Berlinie* przeprowadził analizę zagadnienia w zakresie ograniczania praw obywatelskich i podstawowych praw człowieka wobec niemieckich Żydów w Rejencji Opolskiej. Z kolei dr **Michał Skwarzyński** z KUL zaprezentował referat pt. *Zachodni standard prawa człowieka do rzetelnego procesu, a wschodni model dopuszczenia mierników prędkości w ruchu drogowym*.

Wystąpienia konferencyjne w ramach XV Colloquium Prawno-Historycznego pt. *Iura et leges między Wschodem a Zachodem – aspekty prawno-historyczne* stały się okazją do prezentacji wielu ciekawych zagadnień, dyskusji nad nimi, wymiany spostrzeżeń. Pozwoliły uczestnikom dostrzec związki między prawem

współczesnym a prawem rzymskim, jak również korelację rozwiązań prawnych Wschodu i Zachodu. Nie żyjemy w próżni. Nasze systemy prawne, instytucje i konkretne rozwiązania stanowią owoc różnych tradycji prawnych. Warto uświadamiać sobie, co zawdzięczamy danej kulturze prawnej. Jan Paweł II wiele razy sygnalizował, że Europa potrzebuje dwóch płuc: wschodniego i zachodniego, aby być w pełni Europą.